

(המשך עמוד 18)

בראשה השנה תשמ"ג אירע הטבח במחנות הפליטים צברה ושאתילה בכיירות. תוצאות הטבח הזה הפכו את מנחם בגין לאיש השנה.

ביום השני של ראשה השנה תשמ"ז פירסם השבועון הבריטי סאנדי טיים את הגילויים של **מרדכי וענונו**, שהפך מועמד חזק מאוד לתואר אישה השנה תשמ"ז.

יום לפני כן לא הכיר איש את השם וענונו, ואילו בסוף השנה היה שמו מפורסם בעולם כולו, והפך סיסמה וסמל. בתריסר ארצות כמו ועדים ציבוריים למען וענונו. גופים רביעונים, הפועלים נגד החימוש הגרעיני בעולם, התייצבו לימינו. הוא אף הוצע כמועמד לפרס נובל לשלום.

וענונו, אחד הבנים של עולים רתיים ממארוקו, היה בעבר טכנאי בקרייה הגרעינית ליד דימונה. במשך תקופה ארוכה עשה רבר שלא ייאמן: הוא צילם את המיתקנים הסודיים ביותר של מדינת ישראל. אז גם החל מתעניין בבעייה הישראלית-ערבית, התיידד עם צעירים ערביים ועם חוגים שמאליים קיצוניים, למד באוניברסיטה, התעניין בפילוסופיה. אחר כך הגיר מהארץ. שהה זמקמה במינור בודהיטי במינור הרחוק, הגיע לאוסטרליה, התוצר, ולבסוף השתכנע למסור את סודותיו לשבועון הבריטי.

בעת שהותו בקרייה, כשכבר ידע כי "המוסד" בעיקבותו, נפל כמלכות הפרימיטיבית ביותר המוכרת בעולם הבין. הוא נלכד ברישתה של סוכנת צעירה, שנודעה בשם "סינדי", שוכנע עלידה לנסוע עימה לרומא, ושם — לרבריו — סומם, נחטף, הועמס על אוניית-משא ישראלית, הובא ארצה, ונכלא בכיורד מוחלט, בסודיות מלאה.

הגילויים בעיתון הבריטי גרמו לסנסציה עולמית. וענונו לא גילה דברים חדשים, מכיוון שזה מכבר היה מקובל בקהילה המדעית העולמית ובעולם הבין ישראל הצטיידה בנשק גרעיני. נכתבו עליך מאמרים וספרים. ממשלת ישראל עצמה השאירה את הרבר בערפל מכוון, בהצהירה שישראל "לא תהיה הראשונה שתכניס נשק גרעיני למרחב". גילוי וענונו, שהונחו לפני מרענים בריטיים נודעים, אישרו את הידוע וסיפקו הוכחות. המדענים קבעו שיש לישראל 200 אמצעי-חלמה גרעיניים מסוגים שונים. החל בפצצות להשמדה המונית וכלה בפצצות לשימוש טקטי כשההקרב.

לא פחות מאשר בגילויים עצמם התעניין העולם בשיטת הבאתו של וענונו ארצה. נעשה הכל כדי למנוע כעד וענונו לספר עליך לציבור ולכלי-התיקשורת. אולם באחד הרגעים המרתקים ביותר של השנה הערים וענונו על שומריו והציג לעיתונאים, כפתח בית-המישפט הירושלמי, את כף-ידו, ועליה פרטי חטיפתו. התעלומה הגדולה ביותר אפפה את מניעיו של וענונו. האם היה לוחם-שלום נרע, איש-מצפון שהחליט לגלות את הסודות הגרעיניים של ישראל בגלל התנגדותו העקרונית לנשק זה? האם פעל מתוך התמרמרות שהרקע שלה ערתי? האם הוא צעיר תימהני, שמניעו מטושטשים? האם פעל למען הכסף?

תנאי-המעצר של וענונו המשיכו לעורר מחאות ברחבי-העולם. כך גם ההחלטה לקיים את מישפטו בסודיות גמורה.

בארץ נחנק הוויכוח על האופציה הגרעינית של ישראל בעורו באיבו. אך ברחבי העולם נמשך ויכוח זה. אם אכן עשה וענונו מה שעשה כדי לעורר ויכוח זה, הרי הצליח לפחות חלקית. עזר לו בכך אחיו, **מאיר וענונו**, שגילה בתו"ל את פרטי החטיפה וניהל מערכה למען אחיו. גם נגדו הוצאה בישראל פקודת-מעצר, אף שאין כל דמיון בין נאפטו הקצין הצ'קסי, ובין וענונו, הטכנאי היהודי-מארוקאי, היה מכנה משותף לשתי הפרשות: הן

פולארד למאסר-עולם: זעקה של אשה

היו שייכות לעולם הסודי של שרותי-הביטחון, ושני הצעירים התגלו כאנשים נחושי-החלטה, שהמשיכו במילחמתם בתנאי-לחץ קשים ביותר.

זעקה אשה

השנה ששמעיה לראשונה על עיזאת נאפטו ועל מרדכי וענונו, שמעה גם את שמותיהם של גיבורי פרשה אחרת, חשובה עוד יותר: **ג'ונתן ואן פולארד, רפי איתן ואביאם סלע**.

פרשת-פולארד, שהחלה נחשפת כבר בשנה הקודמת, הטילה

את צילה על תשמ"ז. היא הגיעה לשיאה כאשר פולארד נרוץ עליידי שופט אמריקאי זועם למאסר-עולם. גם אשתו, אן, נשלחה למאסר ממושך, אחרי ששרה-ביטחון ואמריקאי, קספר ויינברגר, התערב אישית והודיע לשופט שהחוג גרם לארצות-הברית נזק בלתי-תוקן, חמור מאין כמוהו.

הציבור הישראלי הודעוץ כאשר ראה על מדיקת-הטלוויזיה כתבה שבה השמיעה אן פולארד זעקה נוגעת-ללב, וסיפרה שהיא ובעלה גורשו מן השגרירות הישראלית והפקרו לאנשי האף-ביי איי, אחרי שנמלטו לשם. ממשלת-ישראל עצמה סיפקה לאמריקאים את המיסכמים שהיו רחשים לה כדי להטיל על פולארד עונש כה כרוטאלי.

בארצות-הברית סערו הרוחות כאשר הסתבר כי אביאם סלע, מפעילו של פולארד, הועלה אחרי התפוצצות הפרשה לתפקיד בכיר בחיל-האוויר, וכי רפי איתן, ראש יחידת-הביון שגייסה את פולארד, זכה כתפקיד ממלכתי-כלכלי בכיר והתמנה כיורד מועצת-המנהלים של ביסקים לישראל.

ג'ונתן פולארד, היהודי-אמריקאי, עודד שאלות דומות אלה שעורר מרדכי וענונו, היהודי-ישראלי. מה היו מניעיו? האם פעל מתוך מניעים אידיאליסטיים צרופים, בהעריפו את הנאמנות שלו לישראל על פני נאמנותו לארצות-הברית? האם הוא איש תימהוני? האם פעל מתוך שיעור-גדלות? האם פעל למען הכסף? יהיו המניעים כאשר יהיו, מעשיו עוררו בקרב היהדות האמריקאית את הפחיתים העמוקים ביותר. פחדים אלה לא היו מופרכים. כי פולארד העלה מחדש את אחת הבעיות העמוקות ביותר שנוצרו בעולם היהודי אחרי הקמת ישראל: בעיית הנאמנות הכפולה, הוא הציג לכל יהודי אמריקאי את שאלת-היסוד: מה אני — יהודי אמריקאי או אמריקאי יהודי? היכן המולדת האמיתית שלי — באמריקה או בישראל?

כאשר טען פולארד שמסר לישראל מידע חיוני שהיה ררוש להצלת עצם קיומה, נאלץ כל יהודי אמריקאי לשאול את עצמו: מה הייתי עושה אני במצב כזה?

באותה השעה עוררה הפרשה שאלות-היסוד לגבי טיב היחסים בין ישראל וארצות-הברית, האם ישראל היא ארץ-חסות, התלויה כל-כולה בארצות-הברית? האם נכון והיפך, וישראל שולטת במידה רבה על המימסד הפוליטי האמריקאי? האם שני הדברים נכונים? האם נגרם ליחסי ישראל-ארצות-הברית נזק שלא-יתוקן, ושישפיע בשנים הבאות?

בישראל עוררה הפרשה שאלות נוקבת נוספות. האם יש פיקוח מדיני אמיתי על פעולת שרותי-הביון השונים? האם ידעו הפוליטיקאים על מעשי המרגלים? מי היה רשאי להחליט על גיוסו של איש כמו פולארד? האם מתחמק הדרג המדיני שוב מן האחריות למעשה, השייד לעולם העולם של מעגן-החושך?

כל אחד מגיבורי הפרשות האלה — עיזאת נאפטו, מרדכי וענונו, ג'ונתן פולארד — יכול היה להיות אישה-השנה של תשמ"ז, אלמלא התפוצצה השנה פרשה נוספת, שהאפילה על כל האחרות. גם היא התנהלה כולה בממלכת-הסתר. גיבור הפרשה הזאת היה אישה-השנה תשמ"ז: **עמירם ניר**.

התצלום שהרעיש את העולם: מרדכי וענונו מגלה בכף-ידו שנחטף עליידי שליחי המוסד ברומא אחרי שפותה עליידי הסוכנת. סינדי